

та споживачами, за рахунок чого виробникам вдається не тільки зберегти, а й збільшувати обсяги продажу.

Висновки. Таким чином, стратегічні альянси займають особливе місце у системі міжнародних економічних відносин та є перспективною, проте

і водночас складною формою співпраці. Зростання числа та кількості форм стратегічних альянсів є закономірною характеристикою сучасності, враховуючи зростаючий конкурентний тиск, швидкість технологічних змін та динамічність навколишнього глобального бізнес-середовища.

Список літератури:

1. Афанасьев М. Мировая конкуренция и кластеризация экономики / М. Афанасьев, Л. Мясникова // Вопросы экономики. 2012. – № 4. – С. 75-86.
2. Бобина М.А. Международный бизнес: стратегия альянсов / М.А. Бобина, М.В. Грачев. – М. : Дело, 2010. – С. 240.
3. Ноздрева Р.Б. Стратегические альянсы в международном бизнесе / Р.Б. Ноздрева // Менеджмент в России и за рубежом. – 2012. – № 6.1. – С. 89-97.
4. Уоллес Р.Л. Стратегические альянсы в бизнесе / Уоллес Р.Л.; пер. с англ. – М. : Добрая книга. – 2010. – С. 288.
5. Deeds D.L. An examination of opportunistic action within research alliances: evidence from biotechnological industry / Deeds D.L. and Hill C.W.L. // Journal of business venturing. – 2012. – Vol. 14. – P. 141-163.
6. DeWitt J. Guiding Alliances Through Biopharma Consolidations / DeWitt J., Lavietes J. // Strategic Alliance Magazine. – 02/2011. – P. 36-40.

Рябец Н. Н.

Киевский национальный университет имени Вадима Гетьмана

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ АЛЛЯНСЫ КАК СПЕЦИФИЧЕСКАЯ ФОРМА МЕЖДУНАРОДНОЙ КОРПОРАТИВНОЙ КОНСОЛИДАЦИИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Резюме

Исследованы теоретико-практические аспекты процессов взаимодействия предприятий в рамках их консолидационных стратегий, которые направлены на формирование стратегических альянсов на глобальных рынках.

Ключевые слова: стратегические альянсы, компетенции, глобализация, автономность партнеров, конкурентное преимущество, рыночная сегментация, синергия.

Riabets N. M.

Vadym Hetman Kyiv National Economics University

STRATEGIC ALLIANCES AS SPECIFIC FORM OF INTERNATIONAL CORPORATE CONSOLIDATION IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Summary

The theoretical and practical aspects of the processes of interaction between enterprises within their consolidation strategies, which are aimed at the formation of strategic alliances in the global markets were investigated.

Key words: strategic alliances, jurisdictions, globalization, noninteraction of partners, competitive edge, market segmentation, synergy.

УДК 332.13

Сакір-Молочко Н. В.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

НАЦІОНАЛЬНИЙ РЕГІОН ЯК САМОСТІЙНИЙ СУБ'ЄКТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Досліджено роль національного регіону в міжнародному економічному просторі. Проаналізовано концепції міжнародної конкурентоспроможності регіону. Описано сучасні парадигми регіонального розвитку.

Ключові слова: регіон, теорії міжнародної конкурентоспроможності регіону, концепції міжнародної конкурентоспроможності регіону, глобалізація, міжнародні економічні відносини.

Постановка проблеми. Світове господарство на сучасному етапі розвитку характеризується прискоренням та поглибленням процесу глобалізації, а отже внаслідок розширення та укріплення взаємозв'язків та взаємозалежностей між країнами формується загальносвітовий інформаційний, валютно-фінансовий, торговельний, інфраструктурний простір. Спектр суб'єктів світового гос-

подарства значно розширюється, і окремі регіони держав стають повноцінними учасниками міжнародної конкуренції за рахунок потужної ресурсної бази і ефективної системи управління локальною економікою.

Сучасні напрями розвитку концепції міжнародної конкурентоспроможності національного регіону аналізують його як центр експортної спеці-

алізації, джерело збільшення прибутків, епіцентр акумуляції знань. Для того щоб всі потенціальні можливості регіону були використані в повній мірі на практиці, необхідно детально вивчити та проаналізувати теоретичні аспекти рівня конкурентоспроможності регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти, що стосуються ролі регіону в міжнародному економічному просторі, дістали своє відображення ще в класичній економічній теорії (теорія абсолютних переваг А. Сміта та порівняльних переваг Д. Рікардо), агломераційній економіці (теорії індустріальних дистриктів А. Маршалла, полюсів зростання Ф. Перу, промислових штабдартів А. Вебера), теорії внутрішнього економічного зростання (кластерна теорія М. Портера), теорії інноваційного розвитку Й. Шумпетера. Значна увага дослідженню динаміки регіонального розвитку приділяється в працях сучасних вітчизняних і зарубіжних економістів Л. Антонюк, О. Білоруса, І. Брикової, Д. Лук'яненко, А. Поручника, С. Соколенка, В. Чужикова, Р. Мартіна, І. Бегга, Р. Камані та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зазначеними вище науковцями були розроблені нові теоретичні підходи до дослідження регіонального розвитку в умовах загострення глобальної конкуренції, систематизовано та узагальнено сучасні підходи до визначення міжнародної конкурентоспроможності регіону в умовах глобалізації, класифікацію теорій, які є основою формування концепції міжнародної конкурентоспроможності регіону, визначено сучасну парадигму регіонального розвитку. Проте особливу увагу слід приділити порівнянню теорій конкурентоспроможності регіону, визначення особливостей та унікальних аспектів кожної з них, аналізу їх переваг та недоліків.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є проведення ґрунтовного теоретичного аналізу теорій конкурентоспроможності регіону та виділення положень, які можуть стати ключовими аспектами при розробці плану практичних дій щодо підвищення конкурентоспроможності конкретного національного регіону з метою підвищення ефективності його економічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Президент Асамблеї європейських регіонів Люк Ван де Бранде у своїй передмові до «Декларації щодо регіоналізму в Європі» зазначив, що «регіони – головні підвалини демократії; вони є опорою культурного різноманіття в Європі, основними партнерами в соціально-культурному розвитку. Ось чому саме вони мають взяти на себе відповідальність в тих галузях, де в них є перевага серед інших: в економіці (зайнятність), в культурі, у захисті навколишнього середовища, в регіональному та загальнодержавному плануванні в наукових дослідженнях тощо».

Американський вчений, соціолог, футуролог Джон Нейсбіт ще у 80-х роках ХХ століття зазначав, що «чим вищий є рівень глобалізації, тим потужнішими стають її найдрібніші учасники». Даний парадокс можна пояснити тим, що в процесі укріплення та диверсифікації внутрішніх зв'язків суспільства зростає рівень його економічної та соціальної консолідації, а в процесі ефективнішого використання внутрішніх ресурсів суспільство краще пристосовується до умов глобального ринку.

Використання нових можливостей глобалізації та створення локальних конкурентних переваг дозволяє регіонам не лише зміцнювати власний міжнародний конкурентний статус, а й сприяти

підвищенню рівня конкурентоспроможності національної економіки. Регіональна політика держави не завжди передбачає підвищення рівня автономності регіонів, що в деякій мірі гальмує їх економічний розвиток, і, як наслідок, економічний розвиток держави в цілому.

Російська дослідниця Н.Я. Калюжна зазначає, що «забезпечення міжнародної конкурентоспроможності регіону – це перша з проблем, яку можна назвати глобальною проблемою сучасності, тобто властивою регіонам різних рівнів у різних країнах».

Фахівцями Міжнародного інституту менеджменту в Лозанні (Швейцарія) вже протягом 25 років складається «Щорічник конкурентоспроможності країн світу», до якого включаються не лише країни, а й окремі регіони країн (Гонконг, Баварія, Каталонія та інші). Варто зазначити, що більшість з цих регіонів зайняли вищі позиції в рейтингу, ніж країни, до складу яких вони входять.

Оскільки регіони перетворились на стратегічних гравців гео економічного простору, актуальною є розробка концепції міжнародної конкурентоспроможності національних регіонів. Необхідність даної розробки обґрунтовують такими чинниками:

- виникнення та розвиток «нової конкуренції»;
- зміни в системі міжнародного поділу праці, а саме: поглиблення функціональної спеціалізації, укрупнення суб'єктів і розвиток територіально-функціональної спеціалізації, посилення вертикального поділу праці на інтелектуальні та інші види діяльності саме між окремими регіонами;
- неможливість використання нинішнього інструментарію та методик розробки ефективних національних конкурентних стратегій на регіональному рівні;
- поява феномену «нової регіоналізації»;
- формування нової економіки, базованої на знаннях.

Концепція міжнародної конкурентоспроможності національних регіонів у своєму розвитку пройшла три етапи, які відповідають трьом напрямкам розвитку даної концепції. На кожному з етапів регіон аналізували як: центр експортної спеціалізації, джерело збільшення прибутків, епіцентр акумуляції знань. Особливістю даних напрямів є те, що вони були сформовані не послідовно, а паралельно. Розглянемо кожен з напрямів детальніше.

Основою для першого напрямку концепції міжнародної конкурентоспроможності національного регіону стали положення теорій міжнародної торгівлі, теорій розміщення та економічного районування. Виробнича спеціалізація регіону на теоретичному рівні розглядалася ще класиками політекономії – А. Смітом та Д. Рікардо, а також економістами – Е. Хекшером та Ю. Оліном.

А. Сміт у теорії абсолютних переваг та Д. Рікардо у теорії відносних переваг дійшли висновку, що найбільш конкурентоспроможними суб'єктами міжнародної торгівлі є такі, рівень виробничих витрат котрих є найбільш низьким, а цінові чинники є основними у конкурентній боротьбі. Але ці теорії не охоплюють наукомісткі галузі, в яких основними у конкурентній боротьбі є не цінові чинники, а інноваційні та технологічні.

Пізніше принципи відносних переваг були модифіковані шведськими економістами Е. Хекшером та Б. Оліном, які визначили, що чинники, а не умови виробництва є основою зовнішньої торгівлі. Проте і дана теорія має недоліки: вона базу-

валася на припущенні, що всі країни використовують однакову технологію, що не є можливим в сучасних умовах.

Концепція міжнародної конкурентоспроможності регіону формувалась також на основі теорій розміщення, які вперше пов'язали спеціалізацію виробничих підприємств з їх розміщенням. Невдовзі була виявлена обмеженість даних теорій, оскільки вони досліджували суб'єкти ринкових відносин у стані ізоляції, тобто передбачали стан ринкової рівноваги, а така ситуація не може спостерігатись в умовах ринкової кон'юнктури.

Згодом почала формуватись регіональна наука як нова галузь суспільних наук. Регіональна наука, на відміну від теорій розміщення, спрямована саме на виконання конкретних практичних завдань.

В СРСР використовувалися моделі територіально-промислових комплексів (ТПК), які радянські вчені ототожнювали їх з економічними районами: «економічний район являє собою територіально-промисловий комплекс, який забезпечує найбільш повне та раціональне використання природних і трудових ресурсів району». У ході ускладнення територіально-виробничої системи СРСР економічні райони були поділені на підрайони, а ТПК стають формою організації виробничих сил. Радянським вченим М.К. Бандманом ТПК був визначений як «планово створювана сукупність об'єктів різних секторів господарства, які взаємопов'язані та створені для спільного розв'язання однієї чи кількох народногосподарських проблем, виділяються розмірами виробництва та чіткою спеціалізацією в масштабі країни і свого економічного району; сконцентровані на обмеженій, обов'язково компактній території і володіють необхідним набором та обсягом ресурсів; ефективно використовують локальні та отримані ззовні ресурси і забезпечують охорону навколишнього середовища; мають єдину виробничу та соціальну інфраструктуру». Недоліком ТПК була чітка прив'язка до умов функціонування планової економіки, проте основні ідеї ТПК стали поштовхом для розвитку кластерної концепції.

На основних засадах теорії відносних переваг англійськими дослідниками Х. Армстронгом і Дж. Тейлором була розроблена теорія регіональної експортної спеціалізації. Суть даної теорії полягає в тому, що регіони спеціалізуються на тих сферах, для розвитку яких у них є необхідні факторні переваги.

Отже, перший напрям концепції міжнародної конкурентоспроможності національного регіону відзначається тим, що процес формування відносних переваг суб'єктів господарювання досліджується у безпосередньому зв'язку з розміщенням даних суб'єктів. Недоліком цього напрямку є те, що національні регіони не розглядаються як самостійні учасники економічних відносин.

Другий напрям концепції міжнародної конкурентоспроможності національного регіону формувалася у період, коли спостерігалось підвищення автономності і ролі окремих регіонів у розвитку національних економік. У цей період виник і феномен «нового регіоналізму». Поняття нового регіоналізму об'єднує ряд різнорідних процесів, суть яких в утворенні регіонів, які не пов'язані з офіційними адміністративними кордонами та характеризуються високим міжнародним конкурентним статусом.

Як наслідок розвитку нового регіоналізму виникли декілька теорій, які розглядали окремі на-

ціональні регіони як самостійних учасників глобальних ринкових відносин. Такими теоріями є теорія «гнучкої спеціалізації» М. Піоре та Ч. Сейбола, теорія кумулятивної конкурентоспроможності регіону МакКомбі та Сеттерфілда, теорія регіонального внутрішнього зростання Р. Мартіна та П. Санлея.

Вагому роль регіонів у розвитку економіки країни в цілому обґрунтував ще А. Маршал у своїй теорії індустріальних районів, згідно з якою, конкурентоспроможність промислової спеціалізації, з одного боку, пов'язана з географічним розташуванням, а з іншого боку, сприяє розвитку локальних економічних утворень.

Ідеї А. Маршала розвивались італійськими дослідниками М. Піоре та Ч. Сейбл, які розробили теорія «гнучкої спеціалізації», в якій наголошується на тому, що географічно сконцентровані підприємства функціонують ефективно за рахунок конкурентних переваг, що зумовлені «гнучкою» спеціалізацією та виникненням ефекту заощадження на масштабах виробництва.

Дж. МакКобі та М. Сеттерфілд у теорії кумулятивної конкурентоспроможності регіону зазначають, що існує цикл підвищення рівня конкурентоспроможності регіону, ключовим елементом якого є співвідношення світових та експортних цін на експортну продукцію регіону.

Отже, другий напрям концепції міжнародної конкурентоспроможності національного регіону об'єднує теорії, в яких регіони розглядаються як самостійні учасники глобальних економічних відносин. Недоліком даного напрямку є те, що основними чинниками формування локальних конкурентних переваг визначаються матеріально-речові та енергетичні засоби виробництва, що не відповідає постіндустріальним тенденціям розвитку сучасної світової економіки.

Третій напрям концепції міжнародної конкурентоспроможності національного регіону сформувався в умовах, коли інформація стала фундаментальним ресурсом конкурентної боротьби.

Підвищення впливу науково-технічного прогресу на сферу економічної діяльності сприяло розвитку теорії «дифузії нововведень» Г. Хеггерстранда, суть якої полягає в обґрунтуванні неминучої появи територіальних диспропорцій, що формуються внаслідок стихійного впровадження нововведень в умовах ринкової економіки та дії закону нерівномірності економічного розвитку.

В результаті появи теорії «дифузії нововведень» виникло поняття динамічних пропульсивних галузей. Французький економіст Ф. Перру розробив теорію «полюсів зростання», в якій описав виникнення полюсів зростання за рахунок поширення нововведень, що концентруються навколо ключової галузі.

Ж. Будвіль вдосконалив теорію Ф. Перру та розробив регіональне тлумачення полюсу зростання і довів, що окремі національні регіони можуть бути самостійними гравцями на міжнародних ринках.

Ідею нерівномірного розвитку продовжила розвивати Джен Джейкобс у теорії урбаністичного зростання, у якій вона запропонувала поняття «регіону-міста», що є середовищем забезпечення регіонального.

Американська дослідниця Е. Меркузен ввела поняття «міст, які притягують». Такі міста володіють особливими характеристиками, а саме: забезпечують вище середнього по країні рівень економічного розвитку регіону; захищають регіон від безробіття, фірми від банкрутства та політичної

нестабільності; забезпечують населення новими робочими місцями та нівелюють нерівномірність розподілу доходів; стимулюють участь робітників у процесі прийняття рішень; сприяють взаємодії між фірмами та місцевими органами влади.

Американський професор М. Портер запровадив поняття «кластер» – група географічно сусідніх взаємопов'язаних компаній та пов'язаних з ними організацій, які діють у певній сфері і характеризуються спільністю діяльності та взаємодоповнюють одна одну.

Американський економіст М. Енрайт обґрунтував існування регіонального кластера, що являє собою географічну агломерацію фірм, які працюють в одній або кількох споріднених галузях господарства.

Отже, третій напрям концепції міжнародної конкурентоспроможності національного регіону включає теорії, в яких регіон розглядається як епіцентр виникнення нових знань. Даний напрям повністю відображає сучасні тенденції функціонування світової економіки та надає теоретичне та практичне забезпечення для розвитку міжнародної конкурентоспроможності національних регіонів.

Процес становлення концепції міжнародної конкурентоспроможності регіону наведено в Таблиці 1.

Сучасними парадигмами регіонального розвитку є: регіон як квазікорпорація, регіон як квазідержавна, регіон як ринок, регіон як соціум.

Регіон як квазікорпорація являє собою значний суб'єкт власності (регіональної та муніципальної) та економічної діяльності. У цій якості регіони стають учасниками конкурентної боротьби на ринках товарів, послуг, капіталу (прикладом може слугувати захист «торгової марки» місцевих продуктів, змагання за більш високий регіональний інвестиційний рейтинг).

Регіон як квазідержавна представляє собою відносно відокремлену систему держави та національної економіки. У багатьох державах регіони акумулюють все більше функцій і фінансових ресурсів, що раніше належали «центру» (процеси децентралізації та федералізації).

Підхід до регіону як до ринку, що має певні кордони, акцентує увагу на загальних умовах економічної діяльності та особливостях регіональних ринків різних товарів і послуг, праці, кредитно-фінансових ресурсів, цінних паперів, інформації, знання тощо.

Підхід до регіону як до соціуму висуває на передній план відтворення суспільного життя (населення і трудових ресурсів, освіти та охорони здоров'я, культури, навколишнього середовища) та розвиток системи розселення.

Описані вище напрями конкурентоспроможності національного регіону містять положення, що різносторонньо характеризують переваги регіону. При розробці інструментів та механізмів підвищення рівня конкурентоспроможності регіону

Таблиця 1
Процес становлення концепції міжнародної конкурентоспроможності регіону [2, с. 34]

Становлення концепцій міжнародної конкурентоспроможності регіону												
Пов'язані сфери досліджень	Класична економічна теорія			Економічна географія		Теорія «нової торгівлі» (П.Кругман) та «нового росту» (П.Ромер)			Еволюційна економіка (Й.Шумпетер)		Теорія ендогенного зростання	Соціологія
	1776	1817	1919-1933	1826-1909	1933	1940	1956	1927-1941	1929-1963	1974-1990	1980	
Етапи	Теорії міжнародної торгівлі			Теорії розміщення			Теорії економічного районування				Основні напрями концепції міжнародної конкурентоспроможності регіону	
Формування теорій експортної спеціалізації регіону та теорій розміщення	Теорія абсолютних переваг (А.Сміт)	Теорія відносних переваг (Д.Рікардо)	Теорія співвідношення факторів виробництва (Е.Хекшер, б.Олін)	Теорії штандартів (Й.Тюнен, В.Лаундхарт, А.Вебер)	Теорія центральних міст (В.Крісталер)	Теорія економічного ландшафту (А.Льон)	Регіональна наука (В.Ізард)	Вчення про економічний район (І.Г.Александров, М.М.Колосовський)	Вчення про географічний поділ праці (М.М.Баранський)	Моделі територіально-промислових комплексів (М.К.Бандман)	Теорія регіональної експортної спеціалізації (Х.Армстронг, Дж.Тейлор)	Регіон як центр експортної спеціалізації
	1890		1984			1994		1998				
Розвиток теорій, які пояснюють формування конкурентних переваг регіону	Теорія індустріальних районів (А.Маршал)			Теорія «гнучкої спеціалізації» (М.Піоре, Ч.Сейбл)			Теорія кумулятивної конкурентоспроможності регіону (МакКомбі, Сеттерфілд)			Теорія регіонального внутрішнього зростання (Р.Мартін, П.Сандей)		Регіон як джерело збільшення прибутків
Розвиток інноваційних моделей територіального розвитку	1950	1953	1969	1979	1987	1988	1992	1993	1994	1994	1996	Регіон як епіцентр акумуляції знань
	Теорія «полосів зростання» (Ф.Перу)	Теорія дифузії нововведень (Т.Хетгерстрад)	Теорія урбаністичного зростання (Дж.Джейкобс)	Теорія індустріальних дисктриктів (Дж.Бекаттін)	Теорія локальної виробничої системи (М.Буррара)	Теорія нового індустріального простору (М.Стонер, М.Скотт)	Теорія технологічних районів (М.Сторрпер)	Теорія інноваційного мільйона (середовища) (Д.Мейя)	Інноваційна кластерна теорія (М.Енрайт, М.Портер)	Теорія регіону, що навчається та регіональної інноваційної системи (Б.Алпейм, Л.Ісаков)	Типологія промислових районів (Е.Маркузен)	

необхідно розглядати стартові умови, що склалися в конкретному регіоні, з точки зору усіх концепцій. Адаже незважаючи на те, що положення деяких концепцій є застарілими та не відповідають реаліям розвитку сучасного світового господарства, корисним є їх застосування з точки зору моделювання альтернативних варіантів розвитку та функціонування національного регіону в системі міжнародних економічних відносин.

Висновки і пропозиції. Дослідивши та проаналізувавши вищеприказані напрями та теорії, можемо зробити висновок, що регіон став повноцінним

суб'єктом економічних відносин і для підвищення його конкурентоспроможності необхідно всебічно використовувати напрацювання провідних економістів світу, враховуючи особливості кожного конкретного регіону.

Враховуючи особливості та історично складені традиції економічного функціонування кожного окремо взятого національного регіону, слід моделювати його подальший розвиток та підвищення рівня конкурентоспроможності з врахуванням положень теорій, представлених у концепціях конкурентоспроможності регіону.

Список літератури:

1. Бест М. Новая конкуренция. Институты промышленного развития / М. Бест / Пер. с англ. – М. : ТЕИС, 2002. – 356 с.
2. Брикова І. Концепція міжнародної конкурентоспроможності національного регіону та її практичний вимір / І. Брикова // Міжнародна економічна політика. – 2006. – № 4. – С. 29-53.
3. Калюжнова Н.Я. Конкурентоспособность российских регионов в условиях глобализации / Н.Я. Калюжнова. – М. : Тенс, 2004 – 526 с.
4. Китинг М. Новый регионализм в Западной Европе / М. Китинг // Логос. – 2003. – № 6(40). – С. 67-116.
5. Нейсбит Дж. Мегатренды: десять новых тенденций, трансформирующих нашу жизнь / Дж. Нейсбит. – М. : АСТ, 2003. – 384 с.

Сакир-Молочко Н. В.

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

НАЦИОНАЛЬНЫЙ РЕГИОН КАК САМОСТОЯТЕЛЬНЫЙ СУБЪЕКТ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Резюме

Исследована роль национального региона в международном экономическом пространстве. Проанализированы концепции международной конкурентоспособности региона. Описаны современные парадигмы регионального развития.

Ключевые слова: регион, теории международной конкурентоспособности региона, концепции международной конкурентоспособности региона, глобализация, международные экономические отношения.

Sakir-Molochko N. V.

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

NATIONAL REGION AS THE INDEPENDENT SUBJECT OF INTERNATIONAL RELATIONS

Summary

The role of the national region in the international economic environment is researched. Conceptions of international competitiveness of the region are analyzed. Modern paradigms of the regional development are described.

Key words: region, the theories of international competitiveness of the region, the concepts of international competitiveness of the region, globalization, international economic relations.